

VEGETAL SYMBOLISM IN TRADITIONAL MOLDOVAN TEXTILES

SIMBOLISMUL MOTIVELOR VEGETALE ÎN ȚESĂTURILE
TRADIȚIONALE DIN REPUBLICA MOLDOVASVETLANA PLAȚINDA¹

Abstract: The study explores the symbolic meanings of decoration in traditional textiles, regarded as a complex system of signs and motifs imbued with semantic and cultural values. It emphasizes the fundamental role of imagery in the human relationship with nature, particularly after it acquired symbolic significance. The paper highlights the spirit of preservation inherent in the decorative language specific to traditional textiles which reflect the artistic and ethnohistorical identity of the communities that produced them. The analysis focuses on vegetal motifs, interpreted from semantic and semiotic perspectives, underscoring their thematic and expressive relevance within the context of traditional textile art.

Keywords: *motif, pattern, symbol, woven rugs, traditional textiles, vegetal motifs.*

Rezumat: Studiul abordează semnificațiile simbolice ale motivelor vegetale în decorul Țesăturilor tradiționale, considerate un sistem complex de semne și motive încărcate de valori semantice și culturale. Este subliniat rolul fundamental al imaginii în relația omului cu natura, în special după ce aceasta a dobândit valențe simbolice. Se evidențiază spiritul de conservare al limbajului decorativ specific textilelor tradiționale, precum scoarțele, lăicerele, păretarele și ștergarele, care reflectă identitatea artistică și etnoistică a moldovenilor. Analiza se concentrează asupra motivelor vegetale, interpretate din perspectivă semantică și semiotică, accentuând relevanța lor tematică și expresivă în arta textilă tradițională.

Cuvinte-cheie: *motiv, decor, simbol, scoarțe, textile tradiționale, motive vegetale.*

Introducere

Mesajul simbolic al decorului Țesăturilor tradiționale se constituie într-un sistem complex de semne și motive, fiecare purtând încărcături semantice și simbolice specifice. Pentru a înțelege în profunzime valoarea acestui sistem, este necesar să rememorăm rolul esențial pe care imaginea l-a avut, încă de la originile sale, în relația omului cu lumea și natura – în special din momentul în care aceasta a dobândit valențe simbolice.

Spiritul de conservare a limbajului expresiv al decorului este caracteristic textilelor tradiționale, precum scoarțele, lăicerele, păretarele sau ștergarele. Decorul, alcătuit din motive codificate, constituie fundamentul aprecierii valorii acestor creații, atât din perspectivă artistică, cât și din cea a mesajului cultural și etnoistic.

Analiza mai multor surse referitoare la cercetarea decorului în arealul românesc, precum și în studiile realizate în alte țări, a permis identificarea unei direcții de cercetare - probabil cea mai veche

¹ Doctorand., Lector universitar la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice Chișinău, <https://orcid.org/0000-0002-4113-270X>

și, totodată, cea mai răspândită, întemeiată pe teza conform căreia originea decorului în arta tradițională derivă din contemplarea lirică a naturii și din poetizarea formelor acesteia, proces ce a condus, treptat, la abstractizarea lor de către creatorii populari [1]. În acest sens, studiul lui D. Goberman se înscrie în paradigma menționată, fundamentându-se pe o concepție astăzi depășită, potrivit căreia motivele decorative, denumite „geometrice”, ar reprezenta fie forme „abstractizate” ale elementelor naturale, rezultate dintr-un proces de poetizare lirică a realității de către meșterii populari, fie simple configurații abstracte fără corespondență directă în natură [2].

Cele mai vechi piese de artă tradițională se remarcă prin compoziții ornamentale complexe, alcătuite din motive geometrice, vegetale, zoomorfe, cosmomorfe și antropomorfe, toate puternic stilizate și aduse la un înalt nivel de expresivitate artistică. Dintre acestea, motivele de inspirație vegetală ocupă un loc predominant, regăsindu-se pe majoritatea obiectelor țesute sau brodate, realizate atât din lână, cât și din fibre vegetale.

Motivele vegetale: interpretări din diverse surse de informare

În majoritatea surselor de cercetare se menționează că în decorul țesăturilor tradiționale din Republica Moldova, motivele vegetale (*fitomorfe*) ocupă un loc central, fie că sunt stilizate geometric sau redată în forme mai libere, acestea reflectă în mod expresiv legătura profundă a oamenilor cu natura, transpusă artistic.

Patrimoniul muzeal este o sursă esențială de informare etnografică, fiind un pilon important în studierea civilizației și culturii tradiționale. Ansamblul motivelor ornamentale tradiționale este accesibil cercetării contemporane doar prin intermediul patrimoniului muzeal. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală al Republicii Moldova deține cel mai vast patrimoniu etnografic și natural din țară. Colecțiile sale includ o varietate de țesături, prosoape și broderii, caracterizate printr-o bogată ornamentație de inspirație vegetală, reprezentând motive precum frunze, flori și arbori. În Republică Moldova există o rețea de muzee etnografice și secții de etnografie integrate în muzee istorice, care găzduiesc colecții reprezentative. Printre acestea se numără muzee situate în orașul Soroca, Edineț, Orhei, Tighina, Cahul, Ungheni, Vulcănești și alte localități, fiecare contribuind la conservarea și promovarea identității culturale și tradiției.

Reprezentările motivelor vegetale domină toate formele naturale folosite în ornamentația textilă tradițională și contemporană. Până în prezent un număr colosal de țesături tradiționale, poartă amprenta interpretărilor artistico-plastice a motivelor naturale. După cum susține Gheorhe Mardare: „Mai mult de jumătate din covoarele vechi basarabene conțin imagini fitomorfe simbolice și puternic stilizate, care de la sfârșitul secolului XIX sunt treptat înlocuite cu imagini vegetal realist-naturaliste” [3].

Legătura strânsă între om și vegetația ce-l înconjoară a dus la îmbogățirea reprezentărilor fitomorfe, astfel că, în ornamentica țesăturilor tradiționale întâlnim frecvent: *pomi, crengi, vrejuri, frunze, flori, fructi, buchete*, etc. Sursele istoriografice oferă informații precum că primele reprezentări vegetale au fost semne codificate ale unor străvechi mituri dendrologice, preluate și prelucrate mereu, în așa fel încât nici formele, nici semnificațiile lor inițiale nu se mai deslușesc cu claritate [4]. În cadrul unei cercetări orientate spre înțelegerea semnificațiilor artei populare în diverse spații culturale, Al. Dima subliniază un aspect esențial al continuității tradiției simbolice. Potrivit acestuia, doar semnele decorative se transmit de la o generație la alta, în timp ce sensul lor original - încărcătura simbolică inițială - se pierde treptat, devenind parte a unei lumi simbolice apuse [5]. Această observație evidențiază ruptura dintre forma vizuală moștenită și conținutul său semnificativ, relevând un proces de transformare culturală în care tradiția ornamentală persistă, însă este adesea deconectată de fundamentele sale semantice inițiale.

Aplicarea abilă a imaginilor de plante și flori în artele decorative, în special în artele textile nu se poate baza decât pe o muncă serioasă în domeniul schițelor din natură și al desenelor prin memorie, reprezentare și imaginație. Toate metodele cunoscute din punct de vedere istoric al artistului în reprezentarea plantelor au o trăsătură comună - forma plantelor este folosită în ornament cu un anumit grad de generalizare artistică ori stilizare. Această regulă se vede clar în comparația naturii „vii” cu produsele de artă decorativă și aplicată ale diferitelor epoci și popoare, anume prin principiile de prelucrare artistică a formelor plantelor, se observă diferența dintre metodele existente. Procesul de „transpunere” a unei imagini din natură (pom, floare, frunză, etc.) într-un motiv ornamental poate fi diferit și poate avea mai multe etape. În forma mai generală, el se exprimă astfel: de la natură la *schită*, de la imagini reale cu diferite grade de stilizare la motiv ornamental pictural și ornament vegetal stilizat [6].

Motivelor vegetale redată pe textile, în diferite perioade istorice și arii geografice, le pot fi atribuite, aproape fără excepție, surse de inspirație naturale. Chiar și reprezentările vegetale de pe ceramica culturii Tripolie, precum și cele de pe cele mai vechi textile păstrate până în prezent, își au originea în observarea directă a formelor naturale specifice mediului înconjurător. Textilele datate în secolele VI-V î.Hr., descoperite în kurganele din Munții Altai, prezintă decorațiuni cu motive fitomorfe, evidențiind o preocupare timpurie pentru transpunerea simbolică a elementelor vegetale. În arta Egiptului antic, florile și mugurii de lotus apar frecvent în reprezentările picturale de pe țesături, în timp ce palmeta constituie un motiv ornamental recurent pe veșmintele și obiectele ilustrate în ceramica Greciei antice [7].

În spațiul Pruto-Nistrean, motivele vegetale au fost profund integrate în tradițiile artistice și meșteșugărești, atât în arta populară, cât și în arta decorativă religioasă și laică. În arta textilă

tradițională, motivele vegetale precum pomii, florile (busuioc, trandafir, bujor, floarea soarelui ș.a.) s-au aflat într-o utilizare frecventă.

De la natură la abstracție: motive vegetale stilizate în decorul țesăturilor tradiționale

Ca și în alte domenii ale artei populare, în redarea motivelor fitomorfe țesute, brodate ori cusute se observă două tendințe, în care aceste forme sunt stilizate geometric, apărând doar în liniile esențiale și mai recentă, se caracterizează printr-o redare negeometrică, în maniera desenului liber, reproducând o formă mai apropiată de aceea întâlnită în natură. În primul caz, ajungând până la geometrizarea globală, floarea ia forma rombului sau pătratului. Alteori frunza îmbracă forme trapezoidale, iar floarea, redată numai în linii generale și micșorată, se înfățișează ca un pătrat sau un romb minuscul. Mai frecvent, acest proces de simplificare se practică în cazul ghirlandelor marginale sau intermediare, cu ajutorul cărora se obține separarea registrelor principale. Cu toate acestea, compoziția și zugrăvirea motivului, precum și denumirea lui permit, chiar și în cazuri analoage de schematizare, să se identifice obârșia lui vegetală. În procesul de stilizare a motivelor vegetale, geometrizarea joacă un rol esențial, fiind definită de istoricul R. Florescu drept: „...o concepție formală și decorativă care domină întreaga artă de pe teritoriul țării noastre” [8, p. 176]. Această formulare evidențiază prevalența geometrismului în expresia artistică tradițională autohtonă, unde formele naturale sunt reinterpretate în structuri ordonate, simetrice și repetitive. Extinzând perspectiva asupra fenomenului, N. Dunăre argumentează că stilul geometric nu este specific doar spațiului românesc, ci are o răspândire mult mai largă, fiind caracteristic pentru vaste regiuni geografice și culturale [9]. Astfel, geometrizarea ornamentelor vegetale apare ca o trăsătură comună a civilizațiilor agrare, în care limbajul decorativ își are originea în observarea și abstractizarea formelor din natură. Prin urmare, tendința de a transforma elementele vegetale în compoziții geometrizate nu reprezintă doar o simplificare formală, ci reflectă o viziune universală asupra ordinii lumii, exprimată prin mijloace vizuale accesibile și simbolic încărcate. În unele surse de cercetare se menționează că motivele fitomorfe înserate în compoziții de mare valoare estetică a motivelor vegetale stilizate, cum ar fi pomii sau florile s-a făcut din dorința de îmblânzire a decorului geometric [10].

În cazul desenului liber, negeometric, la fel de veche în istoria ornamentației populare, dar a cărei extindere este relativ mai recentă, se constată preferința tot mai frecventă pentru interpretările mai aproape de forma reală, pe linii curbe, îngăduind recunoașterea facilă a familiei florale. Ca exemplu, motivul cel mai des adoptat în broderii este *trandafirul*, fiind desenat cu o siguranță și cu o uimitoare capacitate de proiecție a formei în plan. Repetarea frecventă la care a fost supus a avut ca rezultat crearea unei varietăți de forme, de la cele mai simple și mai mărunte de pe cămășile copiilor, la trandafirii de pe cămășile bărbățești și la desenul bogat ce se răsfrânge pe cămășile femeiești. În

constituirea motivelor fitomorfe brodate negeometric, liber desenate, legile simetriei și alternanței au în general același rol ca și în cazul motivelor fitomorfe geometrice.

În decorul ștergarelor se remarcă prin dispunerea pe câmpul median a motivelor geometrice mărunte. Pe capete sunt amplasate liber, fără grupe de vârste, motive mai mari, constând din flori singulare, buchete sau lujere cu flori. În cele mai vechi piese textile din lână, așa cum ar fi păretarele și scoarțele, florile sunt foarte stilizate, încât nu poate fi identificată floarea, reprezentată. Puține imagini au nume real de flori, semn că nominalizarea acestei categorii de plante a rămas la o etapă incipientă, de clasă - *floare* sau *flori*. Două plante s-au impus, de-a lungul timpului, ca simboluri dominante în arta decorativă tradițională: *trifoiul* (în special cel cu patru foi) și *busuiocul*. Ambele specii vegetale dețin multiple valențe semantice în imaginarul colectiv, fiind considerate plante sacre și purtătoare de noroc. Din aceste motive, reprezentările lor plastice în ornamentica populară sunt adesea supradimensionate, căpătând un rol central în compozițiile decorative. Astfel, în motivele ornamentale specifice satelor de pe malul Nistrului, precum și celor din actualele raioane Ungheni și Nisporeni, imaginea florii de busuioc este redată într-o manieră amplificată, atingând uneori dimensiuni comparabile cu palma desfăcută. Aceasta este frecvent colorată în roșu, nuanță care îi sporește vizibilitatea și îi subliniază semnificația simbolică. În realitate, floarea busuiocului este extrem de mică, albă, abia perceptibilă între frunzele dispuse cruciform. Această supradimensionare artistică își are originea în importanța deosebită a busuiocului în viața comunității tradiționale. Planta este nelipsită din principalele obiceiuri calendaristice, dar și din ritualurile legate de etapele vieții omului, având atât o funcție estetică, cât și una ritual-simbolică profundă [1].

Printre motivele ornamentale ale textilelor tradiționale din Republica Moldova, un loc aparte îl ocupă cele care reflectă bogăția imaginarului arboricol, purtând amprenta inconfundabilă a tradiției basarabene. Indiferent de gradul de abstractizare sau de dimensiunea redusă a reprezentărilor, meșterițele, le identifică prin denumiri precum *pomul*, *pomul vieții*, *bradul* sau *brăduțul*. Aceste două simboluri vegetale - pomul și bradul - reflectă o ramificație culturală semnificativă: *pomul* reprezintă universul culturalizat al fertilității și al continuității vieții, în timp ce *bradul* simbolizează natura primordială, eternitatea și legătura cu lumea spirituală. În ornamentica textilă din Republica Moldova, în special în covoare, lăicere și ștergare, aceste motive se regăsesc într-o diversitate formală remarcabilă: arbori cu sau fără rădăcini, plasați în glastră, adesea cu păsări pe ramuri, flori, sau în variante mai stilizate, lipsite de frunze. Reprezentările pot varia de la forme amplu dezvoltate la versiuni puternic schematizate, ilustrând gradul de abstractizare specific artei populare.

Și *vița de vie* reprezintă un simbol de profunzime și rezonanță spirituală în ornamentica tradițională basarabeană. În interpretările meșteșugărești specifice zonei Orheiului, acest motiv capătă adesea o formă geometrizată, în care linia sinuoasă a vrejului este transpusă într-un ritm ornamental

echilibrat, bazat pe repetiție, simetrie și proporție. Această stilizare geometrică transformă elementul vegetal într-un semn decorativ ordonat, păstrând totodată sensul original al abundenței, renașterii și legăturii dintre pământ și sacru. Motivul *vița de vie* este frecvent întâlnit în covoarele și scoarțele realizate în atelierele monahale ale mănăstirilor Tabăra și Hirova, unde este utilizată atât ca element marginal de bordură, cât și ca motiv central al păretarelor. În această formă, motivul devine o sinteză între natură și ordine geometrică, între spiritul decorativ popular și canonul simbolic al tradiției creștine.

Simbolismul ornamentului vegetal în textilele tradiționale

Majoritatea pieselor textile au fost create de exponenții civilizației tradiționale care au gândit în imagini, operând preferențial cu iconicul în tot ceea ce au creat. Aceste piese tradiționale (*scoarțe, lăicere, păretare, prosoape* etc.) ajunse la desăvârșire artistică nu au nimic în plus. Fiecare detaliu este justificat fie din perspectivă decorativă, fie din perspectivă simbolică. Uneori nici nu este necesar să cunoști cu exactitate toate semnificațiile motivelor ornamentale, ca ele să-ți placă. Dispunerea ornamentelor și a motivelor decorative în cadrul compozițiilor pieselor tradiționale prezintă variații semnificative în funcție de tipul obiectului. Astfel, în cazul covoarelor, motivele ornamentale sunt organizate în jurul unui *chenar* și al *câmpului central*. „Câmpul central constă din fond și motive ornamentale ce se impun ca principale în compoziția piesei” [1, p.35]. Cercetătoarea, Șofranksy Z., menționează faptul că în decorul ștergarelor (prosoape), ornamentica se manifestă fie printr-o decorare uniformă a întregii suprafețe, fie prin concentrarea motivelor la extremități, unde acestea capătă o dezvoltare compozițională mai accentuată, cu utilizarea termenilor *pod* (câmpul central) și *capete* (extremitățile piesei) [11].

Analiza pieselor tradiționale relevă că motivele vegetale nu sunt reprezentate doar ca elemente decorative, ci și ca purtătoare de sensuri spirituale. În compozițiile ornamentale, dispunerea lor sugerează dualitatea și complementaritatea forțelor vitale. Motivul *frunza* se afirmă ca un simbol al vitalității, al continuității ciclice a naturii și al comuniunii omului cu lumea vegetală. Dincolo de forma sa decorativă, ea evocă ideea de renaștere și de reîntoarcere la izvoarele vieții, fiind o expresie plastică a legăturii profunde dintre om și mediul natural. În poezie, la fel ca în ornamentica textilă, frunza devine laitmotivul apropierei de natură, o imagine recurentă ce exprimă echilibrul și armonia existenței. Unele reprezentări, mai realiste, în care pot fi identificate specii precum *frunza de brad*, de *viță de vie* sau de *salcâm*, accentuează caracterul sacru al naturii și al rodului.

Motivul *viței de vie* este adesea investită cu o semnificație sacră, fiind asociată, în unele legende, cu sângele Mântuitorului, ceea ce îi conferă o dimensiune salvatoare (mântuitoare). Conform unor legende se consideră că lucrul la vie, desfășurat pe o perioadă de șapte ani, aduce iertarea

păcatelor și promisiunea mântuirii. De asemenea, vinul, produs al viței de vie, poartă o semnificație duală, sacră și demonică, fiind integrat în ritualuri religioase și simbolic asociat cu sângele divin [12].

Busuiocul, spre exemplu, devine expresia purității și a legăturii cu sacralul, fiind unul dintre cele mai prețuite motive în ornamentica basarabeană, floare a dragostei, e asociat albului șervetelor sau păretarelor, el readuce, în plan simbolic, bogăția verii, care, împreună cu focul din vatră și culorile expresive ale covoarelor, prelungește frumusețea și intensitatea solară a vierii. Prin urmare, motivul decorativ, *busuiocul*, compus în multiple variante pe țesăturile de interior are o tradiție îndelungată în Republica Moldova și are diverse interpretări. Plantă mitică și centrală în universul simbolic tradițional, *busuiocul* face parte din bogatul tezaur cultural al strămoșilor noștri, fiind cea mai îndrăgită și mai cântată floare a poporului român, este considerată floare sacră, inspirată din viața religioasă. De asemenea, *busuiocul* deține un loc important în obiceiurile de familie, se află în strânsă legătură cu semnificațiile botezului și al apei sfințite - se pune în scaldă rituală a copilului, se împodobeau coarnele boilor și a plugului purtat de urători. Indiferent de locul utilizării, simbolizează belșugul, dragostea și norocul tinerei familii. Deaceia acest motiv îl întâlnim des în decorul țesăturilor tradiționale și este numai o parte din marea bogăție a motivelor vegetale utilizate în arta populară.

Un alt motiv aplicat în decorul țesăturilor tradiționale este *trandafirul*, perceput ca o floare a dragostei, a demnității și a frumuseții spirituale și trupești. El reprezintă, de asemenea, un simbol al vitalității și al renașterii, fiind frecvent asociat cu ideea de perfecțiune și armonie în creația artistică tradițională. Motivul *trandafirului* constituie o inovație relativ recentă în ornamentica tradițională basarabeană, impunându-se treptat abia începând cu mijlocul secolului al XIX-lea și devenind mai răspândit în a doua jumătate a aceluiași secol [9]. Începând cu secolul al XX-lea, trandafirul devine motivul floral dominant în țesăturile populare, evoluând de la expresii simbolice la redări aproape naturaliste. Trandafirul, asociat dintotdeauna cu iubirea, frumusețea și energia vitală, este reprezentat frecvent în compoziții tripartite, buchetul cu trei trandafiri, cunoscut în literatura de specialitate drept „modelul basarabean” [3]. În acest context, floarea devine un simbol al desăvârșirii vieții, al armoniei între trup și spirit, dar și al continuității neamului.

Bujorul, apropiat ca simbolistică de trandafir, exprimă forța vitală, demnitatea și frumusețea, în lirica și mitologia populară românească, el este considerat un simbol al vitejiei și al frumuseții masculine, asociat cu imaginea eroului tânăr și curajos. Acest motiv floral în ornamentica textilă basarabeană, apare la începutul secolului al XX-lea și se dezvoltă treptat ca motiv decorativ central.

Vasul cu flori, un alt motiv fitomorf de tradiție veche, are o semnificație complexă, asociată fertilității, reînnoirii vieții și abundenței spirituale. Prin simbolismul său, vasul devine o imagine a matricei creatoare, a principiului feminin care dă naștere și ocrotește viața. Astfel, motivele florale,

indiferent de forma lor, coroană, buchet, ghirlandă sau vas, transmit ideea de plenitudine și ciclicitate, fiind expresia plastică a legăturii dintre om, natură și sacru.

Prezența acestor motive în piesele tradiționale textile, atestă nu doar valoarea estetică a obiectului, ci și funcția sa de păstrător al memoriei și al identității comunitare.

Concluzii

Interpretarea artistică a motivelor florale în țeșăturile tradiționale reflectă o viziune profund simbolică asupra naturii, în care floarea nu reprezintă doar un element decorativ, ci și un semn al vitalității, frumuseții și al sacralității vieții. Evoluția acestor motive, de la formele stilizate la cele naturaliste, marchează nu doar transformări estetice, ci și schimbări de percepție asupra relației dintre om și natură. De la florile solitare până la compozițiile complexe dispuse în ghirlande, buchete sau coronițe, ornamentica florală exprimă aspirația către echilibru, armonie și regenerare.

În esență, simbolismul motivelor vegetale în țeșăturile tradiționale reflectă o viziune organică asupra lumii, în care frumusețea, ordinea și sacralitatea naturii se regăsesc transfigurate în ornament. Prin aceste forme, arta populară devine o mărturie vie a unei spiritualități pentru care natura este nu doar decor, ci limbaj al divinului și expresie a armoniei cosmice.

Motivele vegetale reprezintă o expresie complexă a gândirii simbolice tradiționale, în care natura este percepută nu doar ca sursă de inspirație estetică, ci și ca spațiu sacralizat al existenței. *Pomii, frunzele, florile* și alte elemente fitomorfe reflectă concepția despre ciclul vieții, despre continuitate și regenerare. În contextul decorativ, aceste motive nu au un rol pur ornamental, ci funcționează ca semne de protecție, fertilitate și armonie cosmică. Astfel, analiza simbolismului motivelor vegetale utilizate în decorul scoarțelor, păretarelor, lăicelor, ștergarelor etc., relevă o viziune integratoare a meșterilor creatori asupra lumii: universul vegetal devine oglinda spiritualității umane, iar piesele de artă textilă devin mijlocul prin care această relație este transpusă în forme vizuale pline de semnificație.

Referințe bibliografice:

1. Buzilă V. *Covoare basarabene*. Din patrimoniul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, Republica Moldova București: Editura Institutului Cultural Român, 2013.
2. Гоберман Д. Ковры Молдавии. Кишинев: Карта молдовененяскэ, 1960.
3. Mardare Gh. *Arta covoarelor vechi românești basarabene: Magia mesajului simbolic*, Chișinău: Bons Offices, 2016.
4. Eliade M. *Imagini și simboluri*, Editura Humanitas, București, 1994.
5. Dima A. *Conceptul de artă populară*. București: Minerva, 1939
6. Meyer F S. *Ornamentica: o gramatică a formelor decorative*. Vol II. București: Meridiane, 1988.
7. Бесчастнов Н., Изображение растительных мотивов, Москва: Владос, 2004.

8. Florescu E. *Textile populare de casă din zona Neamț*. București: Etnologică, 2010
9. Dunăre N. *Ornamentica tradițională comparată*. București: Meridiane, 1979.
10. Moisei L. *Ornamentul- fenomen artistic-estetic*, Chișinău: Bons Offices, 2017.
11. Șofranksy Z. *Ștergarul tradițional moldovenesc*. București /Chișinău: Semne, 2002.
12. Chevalier, Jean & Gheerbrant, Alain. *Dicționar de simboluri*, Editura Artemis, București, 1994.